

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Dag beste kunstvriend,

Bij de herdenkingen van WO I doet men terecht een oproep om minder aandacht te besteden aan het militaire aspect van "oorlog en vrede". Maar om uit te gaan van het dagelijks leven en de beleving van de gewone burgers en soldaten. Er is vandaag een explosie in het aanbod van publicaties en evenementen die op het getouw staan. Wij maken er dankbaar gebruik van in onze zoektocht om het leven en het werk van Joe English en Elisa Goedemé beter te begrijpen. Want zoals voor vele Vlaamse gezinnen was het jaar 1914 ook voor hen een dramatisch jaar. Hun vreedevolle kunstenaarsleven zou bruusk omslaan door een wrede oorlog die de samenleving en hun leven zou verwoesten.

Dit jaar 2013 bestaat onze "vzw Joe English, kunstschilder" vijf jaar. Als bijdrage tot de herdenking van "de Grote Oorlog" stelden wij een powerpoint-presentatie samen. Daarin tonen wij aan hoe ingrijpend dit oorlogsgebeuren was in het leven en de kunst van Joe en Elisa. De volledige presentatie omvat tien verhalen of modules.

Wij zijn bereid om ons verhaal vanaf augustus 2013 voor te stellen als aanloop tot de herdenking van '14 - '18. Indien u geïnteresseerd bent neem dan contact op met ons zodat wij concrete afspraken kunnen maken op maat van uw wensen en mogelijkheden.

Voelde de jury van de Romeprijsvraag voor schilderkunst reeds in 1904 aan dat de geopolitieke spanningen tot een oorlog zouden leiden? Zij gaven aan jonge beloftevolle kunstenaars als Joe de opdracht om op een kunstzinnige wijze uit te beelden "dat men het leven beter mooier kan maken met kunst en vrede dan met de brutale overwinning van de oorlog". Dat is natuurlijk waar. Het is de betrachting van Vlaamse en internationale vredesbewegingen. Maar het is moeilijker om dit ideale streven te realiseren in ons dagelijks samenleven met elkaar... Dat wensen wij u toe

Piet De Baere,
Voorzitter

Co English,
Secretaris

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:
Joe English, Kunstschilder vzw
Vuldersreitje 2, 8000 Brugge

www.joe-english-kunstschilder.be

Nieuwsbrieven 4 en 6 zijn ook beschikbaar in het Engels! Stuur ze door naar familie en vrienden...

Inhoud

Ontmoetingen met Joe English in de loop van 2012	p. 2
O.L.Vr. van de IJzer in Boezinge (Ieper) en onze Nieuwjaarswens	p. 4
O.L.Vrouw van de IJzer. Het religieuze icoon van WO I in Vlaanderen	p. 6
Kerstwensen en een gezond Nieuwjaar 2013	p. 7
Vrienden van Joe English	p. 8

Ontmoetingen met Joe English in de loop van 2012

P. & C.

1. De meest aangrijpende ontmoeting

De meest aangrijpende ontmoeting met Joe hadden wij in "Het hospitaal van de Koningin", L'Océan 2 in **Vinkem**, waar hij stierf. Op een documentaire film uit 1918 kunnen wij zien hoe de zieke en gekwetste soldaten aan en af gevoerd werden met Rode Kruiswagens of op karren door de brancardiers. Hoe zij verzorgd en geopereerd werden in het nieuwe hospitaalgebouw door tientallen verplegers(sters) en geneesheren in witte schorten. "Vanuit de hele wereld kwamen medici naar De Panne (en Vinkem) om de gebruikte medische technieken te bestuderen". Het is ons vandaag nog altijd een raadsel: ***Hoe kon Joe overlijden op 31.08.1918 aan een onverzorgde blindedarmontsteking in dit innoverend hospitaal?***

Wanneer: van zaterdag 10.11.'12 tot zondag 14.04.'13

Waar: cultuurhuis De Scharbiellie, De Panne
Boek: Het hospitaal van de Koningin, 2012, 160 blz. + illustr. Met bijdragen van Sophie De Schaepdrijver, Luc Vandeweyer en Luk De Munck, drie deskundigen over WO I.

2. De meest verrassende ontmoeting

De meest verrassende ontmoeting met Joe ? In Zoersel ! Lionel Vandenberghe zorgde ervoor dat de tentoonstelling "Heldenhulde 14-18" uit het ADVN werd opgesteld in de patio van het gemeentehuis van Zoersel. Op 12 didactische panelen wordt de waarde van dit historisch patrimonium uitvoerig toegelicht. Van de Duitse inval op 4 aug.'14, over het Heldenhuldecomité, het ontwerp door Joe English, de financiering ervan, de schending in Oeren, de vernietiging in Adinkerke, de bouw van de eerste IJzertoren waarvoor het heldenhuldezerkje model staat, de verwaarlozing en restauratie van de zerkjes, tot het hergebruik om Vlaamsgezinde personen te huldigen na WO I. Een echte verrassing: gratis toegankelijk voor de vele bezoekers met een interessante brochure (12 blz.).

3. De meest laagdrempelige ontmoeting

De meest laagdrempelige ontmoeting met Joe? In de Joe Englishstraat in **Borgerhout!** Op de hoek van de Stenen Brug. Op initiatief van het wijkcomité van het district Borgerhout werd de nutskast (electriciteit en telefoon) kunstzinnig versierd. Een foto van Joe English als soldaat (1906) en de afbeeldingen van enkele van zijn werken: *Lieveke met zonnebloemen*, *Gudrun*, rustende soldaat uit *O.L.Vr. van de IJzer*, *Tijl Uilenspiegel*, 't En zal en enkele sluitzegels sieren nu het straatbeeld.

Bereikbaarheid: afrit Borgerhout op de Ring (Antwerpen), luitenant Lippenslaan, 1^e straat links Joe Englishstraat. Of tramhalte "Joe English" op lijn 24 Schoonselhof-Silsbrug.

Info: dienst Samenleven stad Antwerpen, David Michiels, David Hilderson.

Druk: Jef Peeters, oak graphics, Herentals.

Concept: Sam Vanoverschelde

Een idee voor de nutskasten in de Joe Englishstraten van andere Vlaamse steden zoals Brugge, Diksmuide, Edegem, Rumbeke, Vinkem, ea...?

4. De meest Brugse ontmoeting

De meest Brugse ontmoeting met Joe? Naar aanleiding van de Open Monumentendagen 2012 richtte de Provinciale Bibliotheek in het Tolhuis in **Brugge** de schijnwerpers op een andere Brugse kunstschilder en tekenaar: Jules Fonteyne (1878-1964). Hij was een jeugdvriend van Joe uit de Boeveriestraat die vooral als tekenaar, portrettist en boekillustrator, en later als directeur van de Brugse academie bekend werd. Minder bekend is dat hij na WO I het werk van Joe verder zette voor Huis English. Hij tekende minstens een 30 tal ontwerpen voor vlaggen die in dit Brugs borduuratelier werden uitgevoerd tijdens het interbellum. Er waren o.a. een aantal VOS-vlaggen waarin hij de symbolen van Joe's tekeningen verwerkte.

Bestaan die nog? Dit verdient verder onderzocht te worden.

Ons bekende VOS-vlaggen van Huis English: Antwerpen, Beveren Waas, Brugge, Kaster,

Koekelare, Lembeke, Oostkamp, Ootegem, Staden, Tongerlo, Vichte.

(Met dank aan Michel Vernimme van Arte-Grossé, Brugge)

5. De meest literaire ontmoeting

De meest literaire ontmoeting met Joe en met mijn eigen professioneel verleden? Dat was nav. de vieringen in **Antwerpen** rondom "200 jaar Hendrik Conscience". Een van de terugkerende motieven in het grafische oeuvre en de Vlagontwerpen van Joe is "de Kerel". Hiervoor inspireerde Joe zich niet alleen op Rodenbach maar ook op de roman van Conscience "De Kerels van Vlaanderen" (1871). Zoals bekend baseerde de romancier zich op studies van historici zoals Charles Carton, de stichter van het Instituut Spermalie in Brugge. In dit boek vermeldt Conscience in voetnoot (uitg. 1880, D2, p420) een artikel dat Carton publiceerde "Bertulf et sa famille". Deze voetnoot deed mij terugdenken aan mijn vorig professioneel leven. Bij het schrijven van mijn masterthesis over "Leven en werk van Charles Carton", een vergeten Vlaams orthopedagoog, ontdekte ik namelijk dat hij lid was van de jury die Conscience in 1855 de Vijfjaarlijkse Staatsprijs toekende voor zijn literaire oeuvre... Het is ook omwille van het gebruik van dergelijke literaire en historische bronnen dat Joe "de Vlaamse Prerafaëliet" werd genoemd.

6. De meest aandachtige ontmoeting

De meest aandachtige ontmoeting met Joe? Door de +/- 80 deelnemers aan het "Brugs uurtje" van UDL (universiteit derde leeftijd) in **Brugge**. Op donderdag 13 dec. toonden wij hen een powerpoint presentatie over onze "Zoektocht naar de ziel van Joe English, Brugs Kunstschilder (1882-1918)". In negen verhalen lieten wij hen kennis maken met leven en werk van Joe English en Elisa Goedemé. Over de familie English in Brugge, over zijn vormingsjaren in Antwerpen, zijn werk in Brugge, over het begin van WO I, zijn werk als graficus en kunstschilder achter het IJzerfront. Wij beloofden de toehoorders om het verhaal over hoe Joe één van de IJzersymbolen werd na WO I, verder uit te werken voor een volgende voorstelling. Het stramien voor dit verhaal kon u reeds lezen in Nieuwsbrief 11.

7. De meest onverwachte ontmoeting

De meest onverwachte ontmoeting met Joe was in **Hamme** (O.VL.). In onze vorige Nieuwsbrief reconstrueerden wij de band tussen Joe en Filip De Pillecyn, auteur van de eerste biografie over zijn vriend. Toen wij vernamen dat nav. Open Monumentendag er een tentoonstelling was in het Filip De Pillecyn-museum in Hamme was onze nieuwsgierigheid gewekt. Want wij blijven opzoekwerk doen naar schilderijen of tekenwerk van Joe die onbekend of in privé bezit zijn. Neen, oorspronkelijk werk van Joe was er niet, maar in dit goed uitgerust documentatiecentrum over F.D.P. en Edward Poppe was er wel een volledige tonkast gewijd aan het werk en de invloed van Joe English tijdens en na WO I. Zeker een bezoek waard, wel op afspraak (0475.76.31.38 tav. Luk Buyle). Publicatie: Filip De Pillecynkalender, een doos die een boek + 4 Dvd's bevat over leven en werk van F.D.P.

8. Ontmoeting met Joe als lievelingsschilder

Ontmoeting met Joe als lievelingsschilder. Het professorenechtpaar aan de **KU Leuven**, Louis Vos (°Mol 1945) en Lieve Gevers (Turnhout 1947) namen naar aanleiding van hun nakend afscheid van de academische wereld op 1 sept. 2011 deel aan en vraaggesprek. Een van de vragen was: “wie is uw lievelingsschilder?” Lieve antwoordde: “ik houd bijvoorbeeld van de taferelen van Pieter Bruegel de Oude... van Rik Wouters... van Constant Permeke... Piet Mondriaan... Mark Rothko. Verder laat ik mij ook bekoren door de simpele “Vlaamse” kunst zoals de tekeningen van mijn stadsgenoot Felix Timmermans of door Joe English...”
(In: Tijdingen uit Leuven, nr. 154, febr. 2012, p.16)

9. De meest ontgoochelende ontmoeting

De meest ontgoochelende ontmoeting in 2012 ? “Gott mit uns” : een rijk gedocumenteerde tentoonstelling in de benedenverdieping van de **IJzertoren** over “de nood om te geloven” bij de soldaten aan het IJzerfront. Een drietalige brochure (Ndl, F, E, geen Duits) was onze geïllustreerde gids met *Duitse titel* (50 blz.!). Uit

de collectie van het IJzertorenmuseum werden ook enkele werken getoond. Naast de ingang van de tentoonstelling (in de cafetaria) hing het religieuze icoon van WO I, “O.L.Vr. van de IJzer” van Joe English, zonder toelichting, niet eens vermeld in de brochure. Een gemiste kans om het eigen kunstbezit te promoten... vandaar dat wij er in deze Nieuwsbrief de nodige aandacht aan besteden. Hopelijk krijgt dit mooie schilderij van Joe de plaats die het toekomt bij de herinrichting van het “Museum aan de IJzer”...

10. Tot slot: ontmoeting met Joe... als Thyl

Tot slot: ontmoeting met Joe... als Thyl. Bij onze ontmoetingen plaatsen wij enkele **originele en onbekende tekeningen** van Tjil Uilenspiegel in zijn uitkijkpost aan het front. Als aanvulling bij ons artikel “Tjil Uilenspiegel en Joe English tijdens WO I” (Nieuwsbrief 3, sept. 2009), ook verschenen in : *Ulieden Spiegel, jaarboek van Uilenspiegels Kring*, jg. 21-2012, p65-69. redactie guy.segers@skynet.be

---

O.L.Vr. van de IJzer in Boezinge (Ieper) en onze Nieuwjaarswens

Enkele maanden geleden kregen we via mail een oproep. Namens de plaatselijke heemkundige kring vroeg Aurel Sercu of wij wisten dat er bij een hoeve in Boezinge een kapelletje stond met een klein brandraampje dat O.L.Vr. van de IJzer voorstelde naar een tekening van Joe English. Hij schreef: “*Jammer maar het brandglas is helaas niet in zo’n goeie toestand, en het kapelletje ook niet*”... Na overleg met Leen Goemaere, de huidige bewoonster van de hoeve, vonden wij dat er iets moest gebeuren. Maar Leen bleef niet bij de pakken zitten en op haar eigen initiatief werd het glasraampje prachtig gerestaureerd.

Op een winderige herfstdag in november bezochten wij Hoeve Madelstede, in de Ravestraat in Boezinge. Samen met Aurel en zijn collega George Smagghe konden wij het resultaat bewonderen en de achterliggende geschiedenis opzoeken.

In de recente inventarisatie van de kapelletjes in West-Vlaanderen, regio Ieper, beschrijft Valentin Degrande de inrichting van deze kapel (1). *De Volkse benaming is: "O.L.Vrouw van de Vrede"*. Er is sprake van " *zijramen: tweemaal ellipsvormig (brandglas)*". Er wordt niet vermeld dat op het venster aan de Noordzijde "O.L.Vr. van de IJzer" naar Joe English wordt voorgesteld (2) en aan de Zuidzijde "O.L.Vr. met kind" van Michelangelo naar het beeld uit Brugge, boven een boerderij met een Vlammenzee.

Waarom werden deze afbeeldingen gekozen?

Vanaf 1910 bewoonde Camiel Vandenberghe met zijn groot gezin hoeve Madelstede. Hij was een katholieke en Vlaams-voelende landbouwer.

Toen WO I uitbrak verbleef hij met enkele van zijn kinderen o.a. een tijdje in Brugge, gescheiden van zijn vrouw en de andere kinderen die in Boezinge bleven. Hebben zij Joe English gekend die in 1915 in Boezinge gelegerd was als werksoldaat, (TAG)?

Zeker is dat de voorstelling van "O.L.Vr. van de IJzer" na WO I wijd verspreid werd in Vlaanderen.

Na WO I werd Camiel Vandenberghe met zijn kinderen herenigd. Lange tijd was hij voorzitter van de kerkfabriek. Op zijn initiatief kwam er in de kerk van Boezinge een kopie van het beeld "O.L.Vr. met kind" van Michelangelo, dit is er nog steeds. Toen in 1942 de glasramen van de kerk werden gerestaureerd liet hij in het kapelletje bij de hoeve waarschijnlijk ook de twee glasraampjes aanbrengen.

O.L.Vr. van de IJzer, naar Joe English (1916)
Ovaal (75 x 45 cm), gebrandschilderd glas in lood, 1942 (?)

Bibliografie

- (1) Degrande Valentin, *De Kapelletjes van West-Vlaanderen, Regio Ieper*, 2012, p. 92
- (2) *O.L.Vr. van de IJzer* in de tentoonstellingscatalogus, *Joe's Kunst*, Lannoo, 2008, p.87-89.

Onze Nieuwjaarswens voor 2013: hopelijk kan het kapelletje van Boezinge helemaal gerestaureerd worden met steun van Provinciale en Stedelijke overheid, in samenwerking met de Heemkundige kring Boezinge.

O.L.Vrouw van de IJzer. Het religieuze icoon van WO I in Vlaanderen

Op vraag van hoofdaalmoezenier Marinis van het Belgisch leger, illustreerde Joe English het “Mis- en gebedenboek van de Vlaamse soldaat” (1916). In dit pocketboekje dat een zeer ruime verspreiding kende tekende hij voor het eerst “O.L.Vrouw van de IJzer” met twee slapende soldaten (zonder geweren). Joe was toen 34 jaar.

Midden het oorlogsgeweld en in de miserie aan het IJzerfront werkte hij ook hetzelfde ontwerp uit op groot formaat (82 x 87 cm). Bij gebrek aan goed materiaal schilderde hij dit kunstwerk op bruin korrelig inpakpapier. Hij tekende de figuren met houtskool en kleurde het in met waterverf. Op de achtergrond zien wij de onderwatergelopen IJzervlakte tussen Nieuwpoort en Lo-Reninge.

O.L.Vrouw zit in de loopgrachten op zandzakjes met haar kind dat rechtop staat in haar schoot. Haar mantel is breed uitgespreid over twee slapende Belgische soldaten links en rechts haar aangeleund (elk met een geweer). Het is een zogenaamde “mantelmadonna”, een verwijzing naar het Ursulaschrijn van Memling in Brugge.

Het Jezuskind met wijd open gespreide armen in kruisvorm, zegt in een symbolisch gebaar “*kom tot mij*”. Een meesterwerk.

Zijn vriend-soldaat aan het front, Filip De Pillecyn schreef: “*Het innigste wellicht wat Joe zelf heeft voortgebracht. De moedergedachte en de moederlijke liefde, verheven en tevens nader bij ons gebracht. ’t Zoeken naar een hoekje waar ’t stil, warm en liefdezoet is*”

Wij wensen u een vredevol Kerstfeest en een voorspoedig Nieuw Jaar 2013

Kerstwensen en een gezond Nieuwjaar 2013 !

Kerst 2012

De wijding van de Kersttijd ging
in al die eeuwen niet verloren.
Men weet in iedere vrome kring
dat toen de grootste werd geboren.

Daarom de wijding van die tijd,
dat heilige van dat gebeuren,
dat tot de hoogste vreugde leidt,
die ook getroffen kan opbeuren.

De wijding houdt nog altijd stand,
en zal wel nooit of nooit begeven.
Zij staat daarom in nauw verband
met het beginsel van het leven.

De Kerst, het hoogste hoogtepunt,
beleven wij het maar eens innig.
Het weze iedereen gegund,
en 't make onze blik diepzinnig.

Dan wordt de viering meer dan feest,
dan wordt zij vreedzaam tot ervaring,
dan wordt zij voedsel voor de geest,
en zoekt erin naar een verklaring.

Laat wensen ons aldus elkaar,
en niet alleen voor deze dagen.
Wij wensen voor het hele jaar
met vriendengroet vol welbehagen.

Elk jaar schrijft Julius Neels voor zijn kinderen,
kleinkinderen en vrienden zijn Kerstwensen in
een nieuw gedicht.

Julius (Juul) Neels wordt dit jaar 98. Geboren op
14 juli in 1915. Nu is hij bloemist op rust en
schrijft nog elke dag minstens één gedicht. Eerst
met zijn pen in 't klad en dan in 't net op zijn
typmachien.

“Wat zou ik anders doen? Het vult mijn dagen.”

Schrijven is leven, leven is schrijven. Een echte
poëet zoals Leonard Nolens. In 1987 kreeg hij in
München (Duitsland) de “Goldenen Ehrenring”
“Dem deutschen Gedicht” voor zijn lyrisch en
poetisch oeuvre zowel in het Nederlands als het
Duits.

Vanaf zijn kinderjaren was hij bevriend met Raf
English (°1915 + 1967) zoon van Joe. Zij zaten
in dezelfde klas in de lagere school in St.-
Michiels. Joe heeft hij nooit gekend, maar hij is
wel een van de laatste personen die ons nog kan
vertellen over Elisa Goedemé, Raf's moeder.

*“Een voorname dame. 's Morgens kwam ik haar
soms tegen als ik naar school ging. Zij keerde
terug van de vroegmis bij de Paters Kapucijnen
in de Boeveriestraat.”*

Ook aan haar vader Karel Goedemé heeft hij
goede herinneringen. Die woonde begin van de
jaren '20 met haar zus Jette bij Elisa in de
Veldstraat, 1 (nu Canadastraat 3, St.-Michiels-
Brugge). Juul woonde toen vlakbij op het domein
van de familie Lefevere de Ten Hove, zijn vader
was er hovenier. *“Karel wandelde elke dag een
blokje rond en kwam altijd binnen bij mijn
moeder om een of andere grappige anekdote te
vertellen...”*

Vrienden van Joe English

Vrienden die zich na Nieuwsbrief 11 hebben ingeschreven:

- Devriendt Jan & Lieve, Schaarbeek
- Maenhout Maria, Brugge
- Verschave Hendrik & Lieve, Alveringem
- Watté Jan & Leen, Brugge

Ons handige en goed-ogende boek over “**Joe’s kunst**” gedrukt bij Lannoo, Tielt, 2008, 98 blz. met kleurillustraties, is te verkrijgen door overschrijving van €20,00 (portkosten inbegrepen).

Joe English

Een reeks van 6 dubbele kunstkaarten:

Zelfportret, Hommage aan Peter Benoit, De Mystische Stad- Veurne, Marguerite, L’Art et La Paix, Stilleven met Delftse vaas. (zie kleurenbijlage bij Nieuwsbrief nr. 4) U kan deze bestellen voor de prijs van 12,00€per reeks, verzendingskosten inbegrepen.

Ondergetekende : naam, voornaam, adres en handtekening.

.....
.....

Bestelt hierbij ..... reeks kunstkaarten voor de prijs van 12,00€per reeks van 6 kaarten, verzendingskosten inbegrepen

En schrijft €..... over op rekening 121-0405563-84 van de vzw Joe English, kunstschilder, met vermelding: ..... reeks kunstkaarten J.E.

Datum:.....Naam & handtekening:.....